

ההתייחסות לחברה ולתרבות בפסיכואנליזה:

התיאוריות של ביון וקוהוט

מרכזת הקורס - יעל ברעמי

בקורס נתבונן כיצד האבות המייסדים של הפסיכואנליזה מתייחסים לתהליכים חברתיים. נקרא בסימסטר זה את תפיסתם החברתית של ביון ושל קוהוט. את הטקסטים ננסה לפגוש גם חוויתית ועכשווית, תוך חשיבה על איך תהליכים חברתיים מעצם מהותם מחלחלים אל החדר האנליטי ומשפיעים על עבודתנו כאנליטיקאים. את מרצי הקורס מלווים סקולרים מתחומי ידע נוספים, אשר יעשירו ויציעו נקודות מבט מפרספקטיבות מגוונות נוספות.

ביון

שעורים 1-6, מרצה – חני בירן בשיתוף רות קרא, מיכל בן נפתלי ומיכל אילון

רות קרא תציע טקסט מהקבלה במקביל לקריאה בביון

מיכל בן נפתלי תציע טקסט ספרותי במקביל לחומר האנליטי

מיכל אילון תיצור חיבורים בין המאמר של פרויד "תרבות ללא נחת" לבין הטקסט של ביון.

Bion, W. Attention and interpretation. (1984) Marsfield reprints.

Chapter 7: Container and Contained pp. 72-82

Chapter 6: The Mystic and the Group, pp.62-71

Chapter 12: Container and Contained Transformed pp.106-124

ביון בוחן את האופן בו האנושות עומדת מול האינסוף הקיומי, ומתוך כך הוא רוצה להבין היבטים של החקירה האנליטית החוקרת את האינסוף של הנפש. ביון תמיד טען שהלא מודע הוא כמו האינסוף. לעולם לא נדע את כולו.

מושגי הקבוצה, מיסוד וממסד הם ההיבטים בהם ביון פותח את תיאור ההתמודדות האנושית מול האינסוף הקיומי.

אנחנו מתחברים לקבוצות, אנו רוצים בהתחברות לקבוצה ואנו זקוקים לקבוצה. התחברות לקבוצות היא כדי לפתור היבטים מסוימים של המציאות. הקבוצה מארגנת לנו את החיים. מגוננת עלינו מול חוויות של כאוס ומול הפחד שלנו מהאינסוף. נקרא קריאה תלמודית את שלושת הפרקים הרשומים למעלה, ובמקביל לקריאה זו נקרא טקסטים מהקבלה, מהספרות ומפרויד.

קוהוט

שעורים 7-8, מרצה תמר זיידמן בשיתוף דורית הופ

- קוהוט, ה., פסיכולוגיית העצמי וחקר רוח אדם, הוצאת תולעת ספרים, 2007.
- פרק 4 : צורות והתמרות של נרקיסיזם, עמ' 144-146.
- פרק 8 : הפסיכואנליטיקאי וההיסטוריון, עמ' 233-240.
- פרק 10 : על ההמשכיות של העצמי וזולתיעצמי של תרבות, עמ' 250-261.

בשתי השיחות של קוהוט עם צ'ל. סטורזייר הביוגרף שלו, שהתקיימו בשנה האחרונה לחייו - פורש קוהוט את עיקרי הבנתו את נפש האדם, כמורשת הממשיכה ללוות אותנו אחרי לכתו. לפיה, זקוק אדם שתהיה לו שייכות אל מרחב-על של תרבות כדי שיוכל לרכוש את הוויית העצמי האישי שלו כפרט יחודי. בשיעורים נתעכב ונדון במעברי החיים המתמשכים בין שייכות לקונטקסט חברתי רחב, צמיחה מתוכו, והמזגות חוזרת אליו. מעברים בהם מקבל אדם את חלופיותו כיחיד והפיכתו להיות המשכיות אחת עם המרחב התרבותי.

שעור 9, רות שוודרון וחני גרינברג

- קוהוט, ה., פסיכולוגיית העצמי וחקר רוח האדם, הוצאת תולעת ספרים, 2007
- פרק 2: על המנהיגות, ע"מ 78-98.

מסעוד חאן טען שמאז וויניקוט הפסיכואנליזה כבר לא תהיה כבעבר. כאשר משתנה נקודת המבט אודות המקור לאחריות מהאינטרא-פסיכי אל הסביבה, הקונטקסטואליות הופכת למרכז תשומת הלב בפסיכואנליזה. במאמר "על המנהיגות" (נכתב ב-1970-1969) קוהוט מרחיב את החשיבה על הנרקיסיזם אל המרחב הציבורי - חברתי. קוהוט בוחן את תפקידו המשמעותי של המנהיג

ותוהה על מקומה של הפסיכואנליזה בעיתות של שבר חברתי ותרבותי, בעיקר תוך מבט על העם הגרמני.

בשעור נתיחס גם להרצאה של ג'ון ריקר אשר לדבריו, החשיבה הקפיטליסטית מעריכה את האדם לאור תפקודו ויכולתו להשיג נכסים כלכליים ועושר, גם במחיר התרוששות התא המשפחתי (במובן הסימבולי), ובחסכים רוחניים ונפשיים. חשיבה זו יוצרת אפליה ודה-הומניזציה לאוכלוסיות ההופכות מוחלשות יותר ויותר. נראה כיצד התבוננות חברתית מתוך הפרספקטיבה של פסיכולוגית העצמי – תוכל להביא לסולידריות ושינוי חברתי.

* ג'והן ריקר הוא פרופסור לפילוסופיה בקולורדו, ארה"ב. חוקר של פסיכולוגית העצמי. בכנס ה-37 של האיגוד הבינלאומי לפסיכולוגית העצמי שהתקיים בירושלים אוקטובר 2014 הוא הציג את מאמרו:

Riker H. John., What do humans need to be Human? Self Psychology and the problem of Social Justice.

שעורים 10-11, גבי מן בשיתוף ז'וזה ברונר

**קוהוט, ה., פסיכולוגית העצמי וחקר רוח האדם, הוצאת תולעת ספרים, 2007
פרק 1: על אומץ הלב, ע"מ 35-77.**

הפרק "על האומץ" נותן ביטוי לאחד החידושים הרדיקליים של קוהוט בתחום התמרת הנרקיסיזם.

פה קוהוט לקח את המושג של הנרקיסיזם הרחוק מהקשרו המקורי, קרי הנרקיסיזם האישי, למודל רחב של נרקיסיזם על-אישי. המאמר נכתב כאשר קוהוט הוזמן לביקור בגרמניה ב-1970. קוהוט - הפליט היהודי לשעבר, אשר חמק מזרוע הנאצים, ובעת כתיבת המאמר נשיא ה-IPA, מפנה זרקור נועז לחברה הגרמנית ושואל: מה באמת קרה לעם הגרמני? הוא מתכוון לעצמי-הקבוצה הגרמני ומתייחס אליו כאילו היה עצמי של יחיד. מה קורה לאנשים בעת משבר ומה איפשר להיטלר לעלות לשלטון?

חשיבתו צלולה ורלבנטית לתקופתנו. אנשים משוללי עצמי קוהסיבי מגובש בחרים במנהיגים המתבססים על גרנדיזיות, כוח פיזי, ונכנעים לגדלות זו. מאידך, האמיצים שומרים על האוטונומיה שלהם למרות ההפחדות ונשארם נאמנים לעקרונותיהם האתיים. אנשים אמיצים פועלים בהתאם לערכים שלהם ולכן הם נשארים רגועים ושלמים עם עצמם גם בעיתות קונפליקט עם סביבתם וכאשר סכנה מרחפת על חייהם. אומץ לב הוא תכונה המובילה לחשיפת מהות הגרעין הנוקליארי של העצמי ומשמעות החיים.